

PREDROMANIČKA PREGRADNJA CRKVE SV. MARTINA U TROGIRU

Radoslav Bužančić

UDK 72.033.1 (497.5 Trogir) "10"

930.27 (497.5 Trogir) "10"

Izvorni znanstveni rad

Radoslav Bužančić

Uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine

Konzervatorski odjel - Split

Autor je datirao trogirsku crkvu sv. Martina u drugu polovinu 11. stoljeća, uvrstivši je u ranoromaničku arhitekturu dalmatinskih gradova. Također je prepoznao da je građevina slojevita, te da je jedna od pregradnja izvedena u predromaničkom stilu oko 1000. godine. Predromanički je Sv. Martin oblikovanjem pripadao sloju gradskih crkava Dalmacije bazilikalnog tlocrta bez nadvišenog srednjeg broda, poput Sv. Lovre u Zadru.

Crkva sv. Martina, kakva je danas poznata, izuzetno je dobro sačuvana arhitektura druge polovine 11. stoljeća. Izgledom u cijelosti nalikuje crkvi iz vremena gradnje, mada se ranoromaničkom zdanju nije sačuvao zvonik nad srednjim brodom i oltarna ograda. Od ograde je preostala jedna kamena greda koja je pronađena tridesetih godina uzidana kao stepenica pred oltarom, a samo je podnožje zvonika iznad drugog traveja srednjeg broda materijalni svjedok njegova postojanja.¹ Međutim, istraživanjima se otkrila slojevitost gradnje ranoromaničke građevine koja u sebi krije elemente ranijih, višekratno pregrađenih crkava.² Tako epigrafska analiza uklesanih natpisa na nadvratniku i gredi oltarne ograde nedvojbeno ukazuje na dva građevinska zahvata koja nisu

¹C. Fisković, Dvije predromaničke crkve u Trogiru, PPUD 14, Split 1962, 42. Fisković je u splitskom nadbiskupskom arhivu pronašao spomen zvonika. Manolin precizni bilježnik nabrajajući što je sve crkva posjedovala spominje i zvono u zvoniku nad srednjim brodom ... *campana supra turri campanariaa*, Nadbiskupski arhiv u Splitu, T.47, 141.

²Zbog nerazjašnjene slojevitosti, crkvu su do sada brojni istraživači raznoliko datirali od 9. do 12. stoljeća. Karaman je smješta u 9. stoljeće potaknut ornamentom nadvratnika; Lj. Karaman, Povodom popravka crkve starohrvatske dobe sv. Barbare jednom

istovremena. Tekst na vrpci grede oltarne ograde jasno govori o pregradnji ranije crkve. Pisani spomen na arhitravu oltarne ograde glasi: + *Qiq(ue) cupitis iam nosse restaurator operis Petrus nuncupatur eius uxor Dabriča ad onorem tanti patris que hic consecrati sunt primi*, što bi u prijevodu glasil: "Tko god već želi znati obnovitelj djela Petar se zove (a) njegova žena Dobrica i u čast tolikih očeva ovdje su prvi posvećeni."³

Predromanički Sv. Martin obnovljen je u duhu novog stila koji je zajedno s hrvatskim vladarima kročio u dalmatinske gradove šezdesetih godina 11. stoljeća. Ranoromanička restauracija spomenuta na natpisu njegove oltarne pregrade temeljito je izmijenila raniju predromaničku crkvu. Imposti izvorne arkature, kakva je bila prije pregradnje, još se vide podno imposta lukova na unutrašnjem licu pročelnog zida. Svojim položajem oni razotkrivaju raniji oblik srednjeg broda, a ujedno su najuočljiviji tragovi predromaničkog arhitektonskog sloja. Uspoređujući imposte, može se zaključiti kako je srednji brod prije bio nešto uži, a lukovi arkada malo niži. Pregradnjom se dakle nisu samo zamijenili bačvasti svodovi križnima, primjereno novoj arhitekturi, već je cijeli srednji brod temeljito preoblikovan. Tim se zahvatom i arhitektura crkve u potpunosti izmijenila.

O pregradnji se nešto više može zaključiti iz strukture zidanja na pročelju crkve. Za nedavnih radova u unutrašnjosti kuće, koja je u 13. stoljeću podignuta nad prolazom pred crkvenim ulazom, postalo je vidljivo kako se ona prislonila na gornji dio pročelja u cijelosti ga sačuvavši. Pod žbukom su pronađeni lukovi plitkih niša kojima je pročelje crkve bilo ukrašeno. Niše su pripadale ranijem arhitektonskom sloju crkve sv. Martina. Osim toga, uočljiva je promjena strukture zidanja na mjestu podizanja nadvišenog srednjeg broda.

Što je navelo restauratora da potpuno izmijeni srednji brod crkve, sruši stari i izvede novi? Možda bi razlog mogao biti razvedenost forme ranoromaničke pregradnje, kojom je unutrašnjost rasvijetljena bazilikalnim svjetlom. Središnji brod ranije crkve vjerojatno nije bio nadvišen, a trobrodna organizacija se odigravala pod jednim dvostrešnim krovom, kao kod zadarske crkve sv.

sv. Martina u Trogiru, Obzor br. 85.,86. od 11 i 13, IV 1931., Zagreb 1931. O spomenicima VII i VIII stoljeća u Dalmaciji i o pokrštenju Hrvata, Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva, N.S., XXII-XXIII, 1941-1942, 98. Živa starina, Zagreb 1943, 98.-100.; Gerber je smatrao gradevinom 10. stoljeća. *W. Gerber*, *Altchristliche kultbauten Istriens und Dalmatiens*, Dresden 1912., 113.; Iveković je istog mišljenja pa je datira u 9. ili 10. stoljeće, *Ć. M. Iveković*, *Dalmatiens Architektur und Plastik*, Beč 1910., 26.; Značajke graditeljstva ranog srednjeg vijeka u Dalmaciji, Narodna starina, Zagreb 1922., 30.-31.; znatno ranije je datira Marasović, i to u konac 8. ili početak 9. stoljeća. *T. Marasović*, Značaj ranosrednjovjekovnog graditeljstva u Trogiru, Mogućnosti 10-11, Split 1980, 1005. Nasuprot njima Bulić crkvu datira u 10.- 11. stoljeće; Konzervatorski arhiv Split br. 57/kons 1920., a Fisković se pridružuje njegovoj dataciji smještajući crkvu u vrijeme od 11.-12. stoljeća, *C. Fisković*, o.c., 44.-49.

³ *I. Delalle*, Trogir, Vodič po njegovoj historiji, umjetnosti i životu, 1931.,57.; *M. Ivanišević*, Trogir u povijesnim izvorima, Mogućnosti 10-11, Split 1980, 972, Ivaniševićev prijevod glasi:

"Tko god želi (neka) doista upozna da je obnoviteljem djela postao Petar (i) njegova žena Dobrica na čast tolikog oca koji su ovdje posvećeni prvi."

Unutrašnjost crkve sv. Martina u Trogiru

Lovre ili splitske crkve sv. Eufemije.⁴ Uspoređujući je tipološki sa srodnom arhitekturom, može se pretpostaviti da je ta građevina imala kupolu na mjestu zvonika. Na novim preciznim arhitektonskim snimcima razabire se morfološka

⁴ I. Petricoli, Crkva sv. Lovre u Zadru, SHP 17, Split 1987., 53.; C. Fisković, Iskopine srednjovjekovne crkve sv. Eufemije u Splitu, Historijski Zbornik I, Zagreb 1948., 201.

neujednačenost tlocrta svojstvena alteriranim gradnjama. Oblikovanje srednjeg broda, naspram zidovima bočnih brodova, pokazuje uočljiv otklon. Rasporedu unutrašnjih niša ne odgovara ritam arkada, lezana i pojasnica srednjeg broda koje pripadaju potpuno različitom konstruktivnom i oblikovnom rješenju primjerenom čistoći stila rane romanike. Razlika u debljini sjevernog i južnog zida isto tako je dokaz da je crkva na tome mjestu postojala ranije jer je njen južni zid s pravilnim nišama, ritmički raspoređenim po njegovoj dužini, stariji od sjevernog na kojem su niše imitacija južnih. Isto tako postoji razlika u zidanju i veličini vanjskih niša na pročelju crkve. Sjeverne su nešto manje i drukčije zidane od južnih koje bi mogle biti starije, poput južnog zida crkve.

Bogato urešen nadvratnik ulaznih vrata crkve sv. Martina najznačajniji je element predromaničkog arhitektonskog ukrasa crkve, a pripada ranijoj crkvi prije ranoromaničke pregradnje. Temeljni su motiv tog ornamentiranog reljefa tri križa ispod kojih je traka s natpisom. Križevi su isprepleteni troprutom pletenicom i okruženi simboličkim likovima. Simetrična se kompozicija sastoji od križa i četiri minijaturna prikaza koji ga okružuju. Među njima se jasno uočava lik ptice i lava. Rozete, omotane pleternim ornamentom, ritmiziraju razdiobu čeone plohe nadvratnika u tri polja u čijim su središtima pleterni križevi. Krilima dvaju raskriljenih paunova pridržana je hasta centralnog križa. Paunovi su simetrično postavljeni s lijeve i desne strane osi nadvratnika koja se poklapa s antenom tog križa. Njihovi repovi se isprepliću u beskonačnu pleternu vrpcu koja se naizmjenično uobličuje iz kruga u križ. Prikazi paunova u središnjem polju potisnuli su sa strane četiri simbolička lika koja su okruživala središnji križ. U gornjem desnom uglu reljefa izrađen je tropruti pleterni motiv u obliku pereca.

Nadvoj se izvorno oslanjao na zidane stranice vrata, a svijetli im je otvor bio nešto manji od njegove dužine. Njegova je pak dužina odgovarala promjeru lunete nad vratima u kojoj se nalazio. Prilagodivši se obliku gljivastog luka vrata, gornji je dio reljefnog ornamenta bio duži, a donji zajedno s trakom natpisa kraći za razliku raspona lunete i svijetlog otvora. Nakon što se slomio nadvratnik, vrata su bila popravljena umetanjem dovratnika koji stoje do danas. Nadvratnik je skraćen i poduprt nakon loma, koji je nastao uz njegov lijevi kraj, jer je bio prekratak da se postavi na izvorno mjesto u ležišta na zidanim dovratnicima. Umetnuti dovratnici antičke su spolije izrezane iz dna sarkofaga, što se vidi iz karakterističnog profila. Upotreba razrezanih sarkofaga za izradu dovratnika česta je u srednjovjekovnoj arhitekturi, a sanacija razlomljenog nadvratnika mogla se dogoditi već za ranoromaničke restauracije.

Likovna rješenja i figuralni prikazi nadvratnika kompozicijski su organizirani u čvrstu shemu. Zbog oštećenja njegova lijevog kraja, prividan je nedostatak reda. Pozornim promatranjem može se uočiti da je središnji križ os simetrije nadvratnika, te da je likovno potpuno jednako komponiran ornament s njegove lijeve i desne strane. Simetrično desnoj strani, na izgubljenom lijevom kraju, moguće je pretpostaviti motiv pereca. Zbog oštećenja izgubljen je i jedan od malih figuralnih motiva što okružuju prvi križ, te dio prve višelatične rozete. Minijturni prikazi s motivima ptica i životinja posebno su zanimljivi. Raspoređeni pravilno po četiri oko svakog križa, simbolički prikazuju četvoricu evanđelista. Na prvom križu nadvratnika crkve sv. Martina izuzetno je kvalitetan prikaz lava s uzdignutim repom, dok je lik postavljen dijagonalno njemu shema-

Izvorni položaj nadvratnika oslonjenog u peti gljivastog luka prije rekonstrukcije 30-tih godina

Nadvratnik crkve sv. Martina pomaknut u lijevo radi učvršćenja nakon rekonstrukcije 30-tih godina

tizirani pleterni prikaz volovske glave. Minijturni lik ispod lava nije biljni motiv, kako se do sada smatralo, nego shematizirani lik anđela s krilima.⁵ Motiv anđela ponavlja se i u donjem lijevom uglu trećeg križa. To je ujedno jedan od najranijih prikaza ljudskog lika u srednjovjekovnoj skulpturi Dalmacije. Lav, anđeo, vol i orao prikazani oko križa različito su oblikovani. U središnjem polju ponavljaju se dva lika. Lijevo i desno gornji lik simbol je vola, a donji s obje strane predstavlja orla. Ornament lijevo od osi simetrije zrcalno je preslikan s desne strane. Srednji križ zato nema četiri simbola evanđelista nego dva udvostručena zrcaljenjem. Iz pogrešaka u njihovom rasporedu, kao i upotrebe samo u svrhu ornamentiranja, može se zaključiti da skulptor preuzima motiv sa segmenta nekog predloška koji prenosi na novu kompoziciju. Za predložak mu je mogla poslužiti neka minijatura ili motiv s tkanine koju je dijelom preslikao bez razumijevanja sadržaja, ne interpretirajući njeno simboličko značenje. Višelaćna rozeta koja se smjenjuje s motivom križa čest je kasnoantički motiv, ali je preuzimaju i srednjovjekovne radionice. Štoviše, potpuna zrcalna simetrija lijeve i desne strane praga upućuje na postojanje radioničkog predloška, sagume na pergameni, s crtežom polovine praga kojom se majstor mogao koristiti kod prijenosa motiva s lijeve na desnu stranu. Majstor nadvratnika daje prednost

⁵ T. Burić, Predromanička skulptura u Trogiru. Starohrvatska prosvjeta III., sv. 12., Split 1982, 144.

formi pred sadržajem, kombinirajući ornamentalne motive s različitim predloža-
 ka, jer je jasno da motiv križa s paunovima ne pripada isprepletenom nizu roze-
 ta i križeva okruženih simbolima evanđelista. Također je uočljiva i oscilacija u
 kvaliteti izrade lijeve i desne strane nadvratnika. Lijevi dio nadvratnika znatno je
 vještije i bolje izrađen, što može navesti na pomisao da na njemu istovremeno
 rade dva klesara iste radionice. Dosadašnji su pokušaji datacije nadvratnika na
 temelju stilske analize kontroverzni. Da se Iveković ozbiljno bavio tim proble-
 mom, svjedoči crtež koji je izradio jer ga nije bilo moguće kvalitetno fotografi-
 rati *in situ*. Komad je datirao u konac 9. stoljeća, a samu crkvu u polovinu 10.
 stoljeća. Karaman je datirao nadvratnik u konac 8. stoljeća “ističući na pragu
 pomanjkanje smisla za red.”⁶ Burić, naprotiv napominje kako bi se na reljefu
 mogao istaknuti izrazit “osjećaj za red”, a datira ga u prvu polovinu 11. stoljeća.

Gipsani odljev nadvratnika crkve sv. Martina s rekonstrukcijom izvorne širine

Analizirajući njegove likove i ornament, izdvaja mali lik lava, uzdignutoga repa, uspoređujući ga s reljefima zadarsko-splitske i zadarsko-kninske skupine iz 11. stoljeća. Naglašavajući prikaz likova u pokretu i sličnost sa zadarskim radionica-
 ma prve polovine 11. stoljeća, Burić je prvi uspostavio kvalitetnu dataciju temel-
 jenu samo na stilskoj analizi reljefa.⁷ Njegovoj komparaciji trebalo bi dometnu-
 ti upadljivo sličan motiv rozete obrubljen pletenom poput rozeta koje se nalaze
 na ciboriju iz crkve sv. Krševana u Zadru. Vrijeme nastanka tog ciborija vjero-
 jatno je vezano za gradnju crkve koja je podignuta nešto prije nego je utemeljen
 samostan, ili za osnutak samostana 986. godine. Stilskom analizom reljefa
 datum njegova nastanka povezao bih uz konac 10. ili početak 11. stoljeća.

Osobita je epigrafska vrijednost natpisa na traci u njegovom donjem
 dijelu, koji glasi:

*(+In) nomine D(omi)ni ego Maius prior una cu(m) cognatu meo Petrus
 cogitavimus p(ro) remedi(u)m an(ime) n(ost)re unc te(m)plu(m) c(ou)struere.*⁸

Paleografskom analizom natpisa bavio se Karaman, usmjerivši pozornost
 na karakterističnu rombičnu grafiju slova O. Zbog tako uklesanih slova O, G i R,
 takozvanog “romboidnog O”, vrlo rano je datirao nadvratnik predlažući njegovu

⁶ Lj. Karaman, O spomenicima 7. i 8. stoljeća u Dalmaciji i o pokrštenju, VHAD, N.S.,
 XXII-XXIII, 1941.-2, 98.

⁷ T. Burić, o.c., 144.

⁸ F. Radić, Viestnik hrvatskoga arheološkoga društva br.3, Zagreb 1891., 82; M. Iva-
 nišević, Trogir u povijesnim izvorima, Mogućnosti 10-11, Split 1980, 972. Po
 Ivaniševićevom je mišljenju natpis o gradnji crkve s početka 10. stoljeća, a njegovo
 čitanje natpisa glasi: “ U ime Gospodnje ja Majo prior zajedno s rođakom mojim
 Petrom odlučili smo za spas duše naše ovaj hram sagraditi.”

izradu u prvu polovinu 9. stoljeća.⁹ Raspravu o “romboidnom O” prihvatio je i Barada koji je na stranom materijalu potvrdio spomenutu dataciju. Primjeri koje navodi kreću se od kasnoantičkih komada do spomenika 9. stoljeća. Izuzetak je, prema njemu, sarkofag kraljice Jelene iz 10. stoljeća, a nadvratnik crkve sv. Martina smješta u 9. stoljeće uvažavajući Karamana.¹⁰ O zadarskim primjerima “romboidnog O” pisao je Petricioli, prihvativši dosadašnje pretpostavke.¹¹ M. Ivanišević piše o paleografskim značajkama trogirskih ulomaka prihvaćajući dataciju u prvu polovicu 9. stoljeća.¹² Ž. Rapanić smatra da je sarkofag kraljice Jelene jedini pouzdano datirani spomenik, reper, koji može datirati spomenike s “romboidnim O” u kraj 10. stoljeća.¹³

Crtež rekonstrukcije nadvratnika crkve sv. Martina

Sadržaj natpisa prikladniji je za pokušaj datacije crkve od stilske analize ornamenta nadvratnika. Gradnju koju natpis spominje poduzeo je prior Maius sa svojim rođakom Petrom. Dosada nije razjašnjeno tko su zagonetni likovi priora Maiusa i njegova rođaka, niti zašto bi natpis naglasio to ne osobito čvrsto krvno srodstvo izraženo latinskom riječju *cognatu meo*. Prior Maius bi, prema Šišićevom rodoslovlju zadarske patricijske obitelji Madijevaca, mogao odgovarati Madiju, prioru i prokonzulu koji je vladao bizantskom Dalmacijom od 986.-1000. godine. Prihvaćajući Burićevo mišljenje o povezivanju donatora čuvenog trogirskog luka na kojemu piše „EGO PROCON...”, s osobom zadarskog priora Maiusa, potkrijepio bih njegovu prisutnost u Trogiru i natpisom s nadvratnika.¹⁴ Usudio bih se također predložiti da spomenuti komad kamenog luka može pripadati namještaju spomenute Maiusove crkve, odnosno predromaničkoj crkvi sv. Martina, prije nego trogirskoj crkvi sv. Marije, kako se dosad predlagalo.

Osobito je zanimljivo Maiovo isticanje svoje rodbinske veze *Cognatu meo Petrus*. Taj je rođak po tankoj krvi morao biti izuzetno značajna osoba kad ga Maius časti potpisivanjem uz svoje ime.

⁹ Lj. Karaman, Spomenici u Dalmaciji u doba hrvatske narodne dinastije i vlast Bizanta na istočnom Jadranu u to doba. Šišićev zbornik, Zagreb 1930., 189.

¹⁰ M. Barada, Nadvratnik VII st. iz Kaštel Sućurca. Serta Hoffileriana, Zagreb 1940, 410-411.

¹¹ I. Petricioli, Ranosrednjovjekovni natpisi iz Zadra, Diadora 2., Zadar 1962., 265.-266.

¹² M. Ivanišević, o.c. 970, odnosi se na natpis *Ego procon...*

¹³ Ž. Rapanić, Dva splitska srednjovjekovna sarkofaga, Arheološki radovi i rasprave VIII-IX Zagreb 1982., 241.-243.

¹⁴ T. Burić, Tko je bio prokonzul trogirskog natpisa?, SHP III-20., Split 1990., 244.

Uočljiva je sličnost formulacije tog dijela natpisa sa citatom *cognato suo Madio* iz darovnice Petra Krešimira IV. zadarskom samostanu sv. Marije, kojom se potvrđuje posjed u Tukljači (Bibinju) *...teram in Tochina Quam avus meus C(resimir) dedit cognato suo Madio et filius eo Dabrone*.¹⁵ Spomenuti C(resimir), rođak Madijev kojega Petar Krešimir IV. u tekstu naziva *avus*, njegov je djed Krešimir III. Na hrvatsko prijestolje sjeo je 1000. godine nakon trogodišnje borbe sa svojim bratom Svetoslavom.¹⁶ Za trajanja građanskog rata imao je potporu dalmatinskih gradova.¹⁷ Sredinom 1000. godine, kako se navodi u kronici Ivana Đakona, Svetoslav je u Trogiru gdje poražen dočekuje dužda Petra Orseola, priznaje mu upravu nad dalmatinskim gradovima i daje mu sina u Veneciju za taoca.¹⁸ Bliskost Madija i Krešimira III. osobito se isticala za savezništva od 997.-1000. godine. Izgleda da su gradovi u to vrijeme priznavali vlast Krešimiru, koju je Bizant povjerio njegovom ocu Stjepanu Držislavu, te da je, kao i on, bio u stanovitom suvladarskom odnosu sa svojim rođakom Madijem.

Madijev bi rođak Petar, spomenut na trogirskom nadvratniku i u darovnici, mogao biti ista osoba, Hrvatski kralj Krešimir III., kojem bi Petar bilo kršćansko ime, kao i njegovom unuku Petru Krešimiru IV. Time bi dinastija Trpimirovića od Držislava do posljednjeg Stjepana smjenjivala s oca na sina krštena imena Stjepan i Petar. Kako je potpisani Petar hrvatski kralj Krešimir III., gradnja se crkve, spomenuta na natpisu, mogla dogoditi samo u razdoblju od 997. - 1000. godine. U tom razdoblju Krešimir još nije bio okrunjen pa se nije ni mogao potpisati vladarskom titulom, a ljeti 1000. godine na strani pobjednika vjerojatno prisustvuje predaji Svetoslava u Trogiru, gdje je crkva sv. Martina trebala već biti završena.

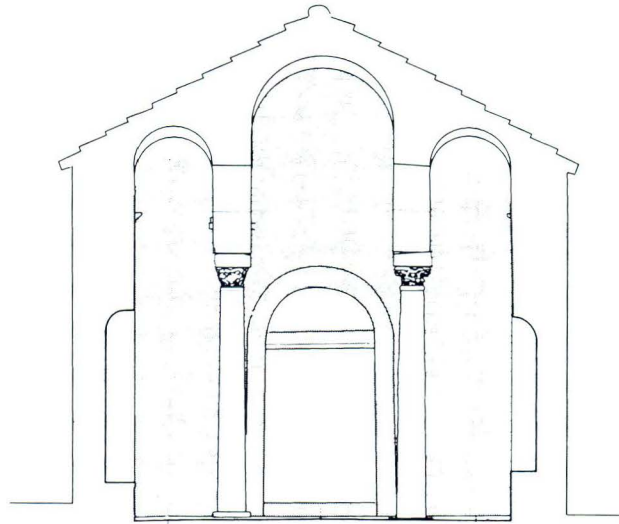
Sve tri analize nadvratnika, stilska, paleografska kao i razmatranje sadržaja natpisa, podudaraju se u zaključku kako je crkva podignuta koncem 10. stoljeća, i to u njegovim posljednjim godinama. Vrijeme gradnje predromaničke crkve sv. Martina ovim bi se smjestilo veoma točno u blizinu 1000. godine.

¹⁵ F. Rački, Documenta br. 51., 66.

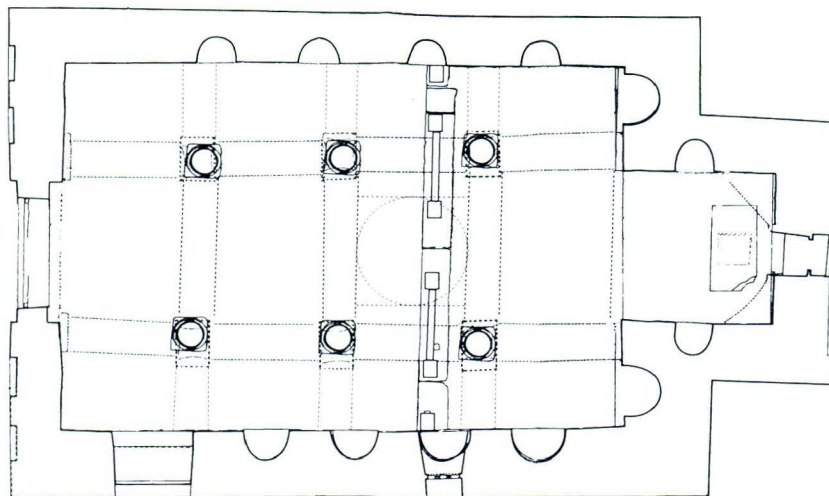
¹⁶ Nekoja pitanja iz starije hrvatske povijesti, 5. O zadarskoj porodici Madijevaca, Vijestnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva, Zagreb 1918., 198.

¹⁷ F. Šišić, Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara, Zagreb 1925., 472.

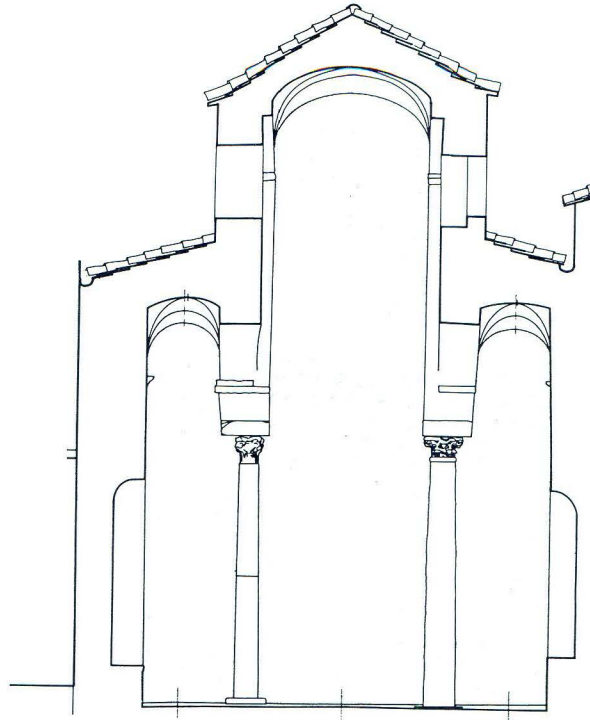
¹⁸ I. Goldstein, Hrvatski rani srednji vijek, Zagreb 1995., 341.

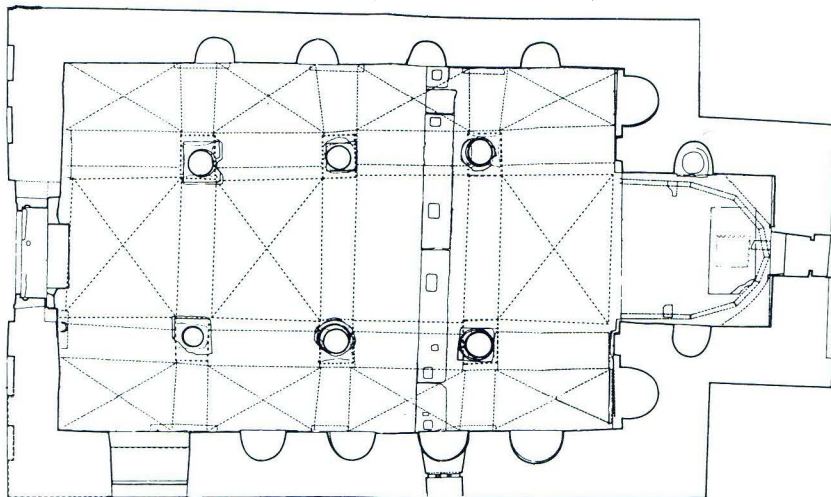
Pretpostavljeni presjek predromaničke crkve sv. Martina

Pretpostavljeni tlocrt predromaničke crkve sv. Martina

Presjek ranoromaničke crkve sv. Martina (snimak postojećeg stanja)

0 1 2 3

Tlocrt ranoromaničke crkve sv. Martina (snimak postojećeg stanja)

THE PRE-ROMANESQUE RECONSTRUCTION
OF ST. MARTIN'S CHURCH IN TROGIR

Radoslav Bužančić

The Church of St. Martin in Trogir is an example of early Romanesque architecture in Dalmatian towns in the second half of the 11th century. However, there are many layers of the early Romanesque edifice which contain evidence of repeated adaptations of earlier churches. One of the reconstructions is recorded on the rail of the altar barrier: + *Qiq(ue) cupitis iam nosse restaurator operis Petrus nuncupatur eius uxor Dabrica ad onorem tanti patris que hic consecrati sunt primi*. Pre-Romanesque St. Martin's was remodelled in the spirit of the new style which marched together with the Croatian rulers into the Dalmatian towns in the 60's of the 11th century.

The pre-romanesque Church of St. Martin was constructed around AD 1000 as a typical Dalmatian town church. Like the church of St. Lawrence in Zadar, it had the ground-plan of a basilica, but the central transept was not raised. Originally the transept was somewhat narrower and the arches of the arcades were a little lower. Roof construction was barrel vaulting alternating with crossed vaults. There would have been a cupola in the position occupied by the present bell-tower. The church has a richly ornamented lintel over the main door with an inscription referring to the construction undertaken by Prior Maius and relative of his, Petar. (+*In*) *nomine D(omi)ni ego Maius prior una cu(m) cognatu meo Petrus cogitavimus p(ro) remedi(u)m an(ime) n(ost)re unc te(m)plu(m) c(on)struere*.

Since Maius mentions the family connection, in the Latin *Cognatu meo Petrus*, this distant relation Petar must have been an unusually significant person for Maius. This part of the inscription is similar to the formulation *Cognato suo Madio* in the deed of gift made by Petar Krešimir IV to the Zadar monastery of St. Mary confirming possession of the estate in Tukljača (Bibinje) ... *teram in Tochina Quam avus meus C(resimir) dedit cognato suo Madio et filius eo Dabrone*. The C(resimir) here mentioned, a relative of Madio whom Petar Krešimir IV calls *avus* in the text, is his grandfather Krešimir III, who took the Croatian throne in AD 1000 after a three-year conflict with his brother Svetoslav. Krešimir III had the support of the Dalmatian towns during the civil war, and a close alliance with Madio from 997 to 1000. The Petar mentioned on the lintel in Trogir and Petar in the deed of gift could be the same person, the Croatian King Krešimir III, whose Christian name would have been Petar like that of his grandson Petar Krešimir IV. If the Petar in the inscription was King Krešimir III, the church must have been built between 997 and 1000, the year in which Krešimir was crowned. In the summer of the year 1000 he most likely was present on the victor's side at Svetoslav's surrender in Trogir.

Analyses of the lintel - stylistic, paleographic and by content of the inscription - all imply that the pre-Romanesque Church of St. Martin was built in the final years of the 10th century, very close to the year AD 1000.